

Dr hab. Elżbieta Jabłońska prof. UMK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Sztuk Pięknych

Recenzja pracy doktorskiej mgr Karoliny Freino pt. „Miejsce i moment jako tworzywo artystyczne”, składającej się z pracy artystycznej i części opisowej pt. „Kontestator/ka, Nomad/ka, Najemnik/czka. Artysta/ka w różnorodnych kontekstach społecznych”, sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie sztuki piękne, wszczętym przez Radę Wydziału Rzeźby i Intermediów Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku.

Podstawowe dane o kandydatce:

Karolina Freino jest absolwentką Wydziału Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu, gdzie w roku 2003 obroniła dyplom magisterski pt. Sztuka jako gra, zrealizowany pod opieką promotorską prof. Leona Podsiadłego.

W latach 2004-2006 podjęła międzynarodowe studia Master of Fine Arts na Uniwersytecie Bauhausu w Weimarze na specjalności Sztuka Publiczna i Nowe Strategie Artystyczne, które zakończyła obroną dyplomu pt. Void and Beyond w pracowni prof. Liz Bachhuber. W roku 2002 była stypendystką w szkockim Edinburgh College of Art, a w roku 2003 ukończyła kurs Specjalny Pedagogiczny w Studium Nauk Humanistycznych na Politechnice Wrocławskiej. Od roku 2007 pracuje jako asystentka w Katedrze Rzeźby i Działań Przestrzennych ASP im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, w dyplomującej Pracowni Rzeźby prof. Grażyny Jaskierskiej-Albrzykowskiej. Od roku 2008 koordynuje cykl spotkań autorskich Szczyt Formy w ramach Koła Naukowego *Forma*, działającego przy Katedrze Rzeźby i Działań Przestrzennych ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu we współpracy z Galerią Entropia.

Przedstawiona przez kandydatkę praca doktorska powstała we współpracy z prof. Grzegorzem Kowalskim, pełniącym obowiązki promotora.

Osiągnięcia artystyczne mgr Karoliny Freino:

Karolina Freino jest wyjątkowo aktywną artystką, konsekwentnie realizującą wieloetapowe, skomplikowane prace, często współdziałając z grupą zaangażowanych osób, niekiedy również specjalistów w konkretnej dziedzinie. Od roku 2006 realizuje również projekty w grupie usually4

wspólnie z Dušićą Dražić (SRB), Samem Hopkinsem (UK/KEN) i Teresą Luzio (P))

W trakcie piętnastoletniej działalności twórczej brała udział w 97 wystawach zbiorowych i indywidualnych w Polsce (Warszawa, Wrocław, Kraków, Tarnów, Katowice, Toruń, Gdańsk, Łódź, Bydgoszcz) i poza jej granicami (Niemcy, Belgia, Kenia, Izrael, Węgry, Serbia, Czechy, Rumunia, Turcja, Hiszpania, Kanada, Rosja, Holandia, Szkocja i Włochy). Ma w swoim dorobku 31 realizacji w przestrzeni publicznej, 25 spotkań dyskusyjnych, wykładów i prezentacji, 14 plenerów, warsztatów i rezydencji.

Jest stypendystką Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2012), Instytutu Adama Mickiewicza (2009 i 2010), Alfred Töpfer Stiftung (2005/6) oraz Miasta Szczecin w dziedzinie kultury (2004 i 2005).

Wpisując się na stałe do grona najciekawszych artystów swojego pokolenia, artystka zazwyczaj podejmuje tematy trudne, osadzone w skomplikowanej przestrzeni historycznej, społecznej, ekonomicznej, politycznej i estetycznej. Ich wizualne reprezentacje mają często uproszczoną, skondensowaną formę, doskonale odzwierciedlającą cały zakres tematyczny, kontekstualny i symboliczny.

Ocena pracy doktorskiej mgr Karoliny Freino, części teoretycznej i pracy artystycznej

Karolina Freino przedstawiła dysertację pt. *„Kontestator/ka, Nomad/ka, Najemnik/czka. Artysta/ka w różnorodnych kontekstach społecznych”*. Praca teoretyczna jest wnikliwym komentarzem części artystycznej, którą stanowią trzy realizacje w przestrzeni publicznej, prezentowane w formie rozbudowanej dokumentacji o autonomicznym charakterze.

Pisemna rozprawa została podzielona przez autorkę na trzy zasadnicze rozdziały (plus wprowadzenie i zakończenie), które dedykowane są każdej z omawianych prac. Ten niezwykle przemyślany i logiczny podział dysertacji, umożliwia czytanie pracy poza schematem liniowości i klasycznie rozumianej kolejności następujących po sobie rozdziałów.

Rozważania nad strukturą procesu twórczego każdej z trzech przedstawionych realizacji, autorka wzbogaca następnie o refleksje dookreślające przestrzeń własnych inspiracji, a w rezultacie szuka różnych możliwości ich interpretacji w oparciu o rozległą wiedzę teoretyczną. Ta osobista perspektywa, którą Karolina Freino podkreśla już we wstępie, jest realnym potwierdzeniem wybranej przez nią strategii pracy opartej na kontekście, widocznej w tym przypadku zarówno w polu sztuki jak i w pozbawionym pretensji do uniwersalizmu, obszernym komentarzu.

Tworząc konkretne ramy swoim artystyczno – teoretycznym rozważaniom autorka skupia się na sferze/przestrzeni publicznej – obszarze wspólnym, a zatem politycznym – istniejącym „w” lub „dzięki” demokracji.

Przyjęta przez autorkę optyka jest interesującą propozycją sprobematyzowania całego spektrum powiązań/zależności/korelacji sztuki i artystów/artystek pracujących z kontekstem społecznym. Wyodrębnione przez Karolinę Freino trzy postawy, zakreślające również obszar omawianych działań artystycznych, są adekwatnym opisem aktualnego warsztatu artystów/artystek, nieograniczonego, wielowątkowego obszaru inspiracji, a także skomplikowanych strukturalnie sposobów pracy na każdym etapie jej realizacji.

Przedstawiona praca jest zatem głęboką refleksją nad praktyką artystyczną w trzech zasadniczych obszarach: *funkcjonowania sztuki i artystów/artystek w społeczeństwie – Kontestator/ka w społeczeństwie, estetycznego dyskursu sztuki – Nomad/ka w estetyce oraz mechanizmów jej pola – Najemnik/czka w polu sztuki.*

Jest także interesującym namysłem nad podstawowymi pytaniami *czy sztuka powinna być ekspresją wewnętrznego doświadczenia artystów i artystek, czy raczej powinni stawać się wyrazicielami/kami głosu społecznego, zwłaszcza grup pozbawianych głosu w sferze publicznej; czy artyści i artystki to samotnicy lokujący się poza społeczeństwem, czy obywatele i obywatelki będący częścią wspólnoty; czy i gdzie szukać autonomii sztuki i jak wykorzystywać jej współ- zależność z innymi polami życia społecznego; czy poszukiwać skuteczności sztuki, czy może postrzegać siłę w jej bezsile.*

Przedstawione przez autorkę prace (Blenda, Katarakta i Pogłoska (Otwórzcie uszy)) mogą być odczytywane/interpretowane według każdej z proponowanych/przypisanych figur, które stanowią rodzaj punktów orientacyjnych.

W pracach Karoliny Freino można odnaleźć wiele elementów wspólnych. Zasadniczym jest decyzja by wyjść poza ramy klasycznie rozumianej pracowni czy galerii, pracować w sferze/przestrzeni publicznej, co w efekcie determinuje cały szereg kolejnych wyborów autorki. W każdej z prac ogromne znaczenie odgrywa historia wybranego/wskazanego miejsca, zarówno ta zatrzymana w formie pamięci miejsca jak i pamięci zbiorowej, kulturowej czy historycznej. Wszystkie prace realizowane są w oparciu o intermedialność zarówno przestrzeni jak i stosowanych narzędzi. Są efektem obserwacji, poszukiwań, kreowania zdarzeń, a co istotne są również wzbogacone refleksją nad rolą artystki w całym tym procesie. Choć odnoszą się do społeczności żyjącej w danym miejscu, która często staje się mniej lub bardziej zaangażowaną publicznością, nie powstają na drodze bezpośredniego współdziałania z nią. Bardzo ważnym aspektem jest ich efemeryczność, będąca doskonałym komunikatem stosunku artystki do wszechogarniającego nadmiaru i nadprodukcji. Pojawiająca się mimo to forma zapisu prac Karoliny Freino, przybiera postać dodatkowego, niezależnego pokazu i jest przez autorkę precyzyjnie planowana. Dokumentacja zdarzeń może zaistnieć w przestrzeni galeryjnej, stając się tym samym formą reprezentacji prac site-specific i jest potwierdzeniem zależności od kontekstu instytucjonalnego.

Sztuki interpretowana jako spotkania, które odbywa się w przestrzeni publicznej, w *terenie złożonego układu zależności* jest powodem stawianych od lat pytań o jej (sztuki) skuteczność, o realną zmianę jaką może ona przynieść. Przytaczany w tym kontekście manifest neoawangardy, czy koncepcje zawarte w Stosowanych sztukach społecznych Żmijewskiego, choć prezentujące dość odległe teorie/postulaty/wnioski są jednak przez autorkę tak samo akceptowane.

Jest to możliwe, ponieważ pozostaje ona (autorka) w *ciągłej niestabilności, (...) w nieustającym procesie samodefiniowania swojej roli jako artystki* w czym słusznie dostrzega istotną wartość.

Blenda/Kontestator/ka/w społeczeństwie

Negocjując obecność sztuki w szeroko rozumianej przestrzeni publicznej czy też sferze publicznej, artystka posługuje się narzędziami, które bezpośrednio z niej zapożycza. Przenosi do publicznego dyskursu treści krytyczne używając w tym celu powszechnie stosowanej formy (kartka pocztowa w sklepie z pamiątkami). Blenda Karoliny Freino jest swobodną reinterpretacją dwóch fotografii Gdańska z roku 1946, w kontekście aktualnej sytuacji konkretnego, pełnego symbolicznych znaczeń, miejsca jakim jest Stocznia Gdańska. Wspomniane wcześniej zdjęcia to uchwycone w kadrze chwile w trakcie „montażu” sytuacji. Są autentycznym zapisem dokumentującym warsztat fotografa pracującego w konkretnej przestrzeni (powojenny zniszczony Gdańsk) z rodzajem wizualnego ekranu. Podobnie działa autorka używając w pracy zdjęcia zrobionego na terenie stoczni w roku 1964 (autor: Zenon Mirola). Ta zasłona/ekran/kurtyna będąca częściowym tłem fotograficznego ustawienia jest intensywnym zderzeniem współczesnego, właściwie postocznioowego krajobrazu ze stoczną w pełnym rozkwicie. Forma ekspozycji pracy (kartki pocztowe) nadaje całej sytuacji pozorną lekkość, w rzeczywistości jest raczej przygnębiającą refleksją nad negatywnymi zmianami zachodzącymi w krajobrazie po zmianach ustrojowych.

Katarakta/Nomad/ka/w estetyce

Mobilność/nomadyczność jako podstawowe cechy współczesności odnoszące się do wszelkich poziomów i sfer egzystencji, są szczególnie zauważalne w aktualnej sztuce. Jako świadomy wybór wynikający z osobistej potrzeby aktywnego udziału artystki w sferze publicznej, nomadyczność staje się jej nieuchronnym przeznaczeniem. Wychodząc poza zamknięta przestrzeń pracowni czy galerii, autorka zmienia zarówno narzędzia jak i system pracy, dostosowując się każdorazowo do kolejnego miejsca. Swobodne przemieszczenie zarówno w rzeczywistej jak i internetowej czy medialnej przestrzeni staje się imperatywem do prowadzenia rozszerzonych badań terenowych, które stanowią podstawą procesu twórczego. Cały system działań/poszukiwań/penetracji zmierzających do odkrycia/znalezienia istotnego fragmentu rzeczywistości, który stanie się zaczątkiem przyszłej realizacji to pierwszy bardzo istotny etap pracy. Ważnym elementem jest tu

również obecność, otwartość i zaangażowanie autorki, a w późniejszym etapie analiza, decyzja i konsekwencja. Katarakta jest pracą mocno osadzoną w przestrzeni, choć paradoksalnie pozbawioną twardej materialności. Wybór miejsca determinuje artystkę jak również mocno dookreśla/formatuje zakres/obszar możliwych redefinicji. Postument w centrum Katowic, dźwigający od ponad 100 lat pięć różnych przedstawień pomnikowych został przez artystkę przysłonięty chmurą dymu. Ta efemeryczna realizacja, która podważa zasadność pomnikowych upamiętnień, wskazuje również na relatywizm i subiektywizm w ocenach faktów historycznych.

Pogłoska (Otwórzcie uszy)/Najemnik/czka w polu sztuki.

Wychodząc poza zamknięte przestrzenie instytucji kultury, sztuka może stać się rodzajem oddolnej, iluzorycznie niezależnej inicjatywy pojedynczego artysty lub konkretnej grupy. W ten sposób bywa też postrzegana przez odbiorcę. Może być również znaczącym elementem strategii oficjalnych placówek, których aktywność zdecydowanie rozszerza się poza przypisaną im teoretycznie przestrzeń. Niezależnie od przynależności do konkretnych instytucji zmieniała się diametralnie funkcja osób w nich pracujących, bądź je reprezentujących. Kuratorzy, krytycy, historycy sztuki pozostający w zależności od konkretnych jednostek/organizacji/fundacji/instytucji/ośrodków sztuki kształtują bardzo mocno jej dostrzegalny/zauważalny/eksponowany obraz. Stają się często zleceniodawcą szukającym adekwatnego zleceniobiorcy, którym w tym wypadku zostaje artysta. Jakkolwiek nie nazwalibyśmy tej sytuacji – zamówieniem, czy zleceniem – artysta staje się w niej najemnikiem z wyboru, negocjującym proponowane zasady współpracy. Pogłoska (Otwórzcie uszy) to jedna z prac powstałych w efekcie opisanego mechanizmu. W wyznaczonym, przez instytucję i kuratora wystawy, terenie miejskim (Gdańsk -Biskupia Górka) artystka odnalazła zaplecze historyczne i literackie dla powstającej pracy. Wykorzystując nowe, dostępne technologie (obraz holograficzny) wpisała się czsowo w proponowaną przez organizatorów przestrzeń lekkim/wraźniowym/transparentnym obrazem i równoważną warstwą dźwiękową. Nie zmieniając tej przestrzeni, nie dążąc do wprowadzania w nią trwałych zmian opracowała materiał wideo, który może pozostać w kontekście instytucjonalnym

Zarówno omówione w dysertacji prace jak i te przedstawione w portfolio prócz zmieniających się kontekstów, i wszelkich wynikających z tego faktu również zmiennych czynników, mają jeden zasadniczy element wspólny dla wszystkich. Jest nim czytelne autorstwo.

Konkluzja

Praca doktorska Karoliny Freino jest wyjątkowo interesującą, głęboką i rzetelną refleksją dotyczącą sztuki oraz artystów/artystek funkcjonujących/pracujących/ tworzących współcześnie, zarówno ich

warsztatu jak i stosowanych strategii. Część teoretyczna napisana w bardzo przejrzysty i ciekawy sposób, będąca zarówno komentarzem odautorskim jak i osobistą analizą najważniejszych współcześnie tekstów z obszaru szeroko rozumianej dyscypliny, wskazuje na rozległą wiedzę autorki, jej wyjątkową wnikliwość i znajomość tematu. Pozwala również znacznie rozszerzyć i usystematyzować pole interpretacji części artystycznej. Zarówno omawiana praca jak i wcześniejszy dorobek artystki są potwierdzeniem jej wybitnych osiągnięć w obszarze sztuki, opartych na konsekwentnej, zaangażowanej pracy, wyjątkowej świadomości i nieustannej refleksji. Reasumując, praca doktorska przedstawiona przez mgr Karolinę Freino stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny artystycznej, a także potwierdza wysokie kwalifikacje doktorantki. W związku z powyższym popieram wnioski o nadanie mgr Karolinie Freino stopnia doktora sztuki w dziedzinie „sztuki plastyczne”, w dyscyplinie artystycznej „sztuki piękne”.

Elżbieta Jabłońska

